

X 261.

1373 oktober 11.

Uppsala.

Birgitta Knutsdotter, änka efter välborne riddaren Magnus Gislesson, och (hennes svärsöner) riddarna Bengt Filipsson och Arvid Gustafsson, samtliga arvingar till sagde Magnus, skänka till Uppsala domkyrkas byggnadsfond 21 1/2 öresland jord i byn Hässelby i Börje socken. Som villkor för gåvan uppställs, att för herr Magnus i domkyrkan skall firas ett årsmot med mässa och sjungna vigilier dagen efter Heliga Korsets återfinnandes fest (4/5).

Brevutfärdarna uppgivas ha sigillerat.

Orig. på perg. (22,8×9,6, uppveck 2 cm; 7 rader), Sv. Riksark. (= RPB 1066).

Om riddaren Magnus Gislesson och hans familj se Äldre svenska frälseläkter I: 2 (1965), s. 190 f.

Brevet är i några avseenden anmärkningsvärt. I stället för riddaren Bengt Filipssons sigill har vidhängts ett sigill tillhörigt dennes son, Magnus Bengtsson. Stilistiskt sett är framför allt placeringen av orden "perpetuo possidenda" före "predia . . . . dimisisse" och av dateringsorten "Vpsalie" efter årsangivelsen påfallande; påfallande ordställning föreligger uppenbarligen i ytterligare ett fall: frasen "et beate Virg. Vps.", som följer på sockenbestämningen "parochie Byriæ" torde ej kunna tolkas som en genitiv ("Virginis") samordnad med denna, eftersom ett gods i Börje socken (Ulleråkers härad) knappast till någon del kan ingå i Vårfruförsamlingen (Vaxala härad) i Uppsala (jfr DS III, s. 147 nr 1946; om Vårfrukyrkan se Uppsala stads historia II, av S. Ljung, 1954, s. 220 f.), utan torde böra uppfattas som en dativ ("Virgini") samordnad med "sancte Vpsalensi ecclesie cathedrali pro sua fabrica" (se vidare nedan). — Samtliga tre fall av ovanlig ordställning torde ha sin förklaring i att vid utskriften av originalet skrivaren feltolkat eller missuppfattat insigneringar i ett koncept; jfr brev 1374 (DS X 281).

Då Uppsala domkyrka är helgad åt S. Lars och S. Erik, åsyftas troligen med de ovan diskuterade orden "et beate Virgini Vpsalie" dess Maria-kapell eller Vårfru-kor (om detta jfr G. Boëthius—A. Romdahl, Uppsala domkyrka 1258—1435, 1935, s. 208 sp. 2). Kanske avsågs det i brevet föreskrivna årsmotet skola hållas just där (jfr t. ex. brev 1382 11/3, RPB 1696).

Jfr 1376 års jordebok över Uppsala domkyrkas fabricas gods, upprättad av sysslomannen broder Henrik, cod. D 1, pag. 11, Sv. Riksark.: "Jn parochia Biria . . . . Jn villa Hesleby. xxiij ore[,] terra de nouo culta."

Protestamur presentibus nos Brigida Knusdoter relicta nobilis militis domini Magni Gislesson bone memorie / Benedictus Philippusson et Arvidus Gosstafson milites heredes eiusdem nos sancte Vpsalensi ecclesie cathedrali pro sua fabrica^a perpetuo possidenda predia videlicet ·xxj· oras terre cum dimidia in villa Hesleby parochie Byriæ et beate Virgini Vpsalie dedisse ac libere dimisisse / ita tamen quod in eadem ecclesia semel singulis annis anniuersarium eiusdem domini Magni fiat cum missa et cantatis vigiliis perpetuis temporibus duraturum / et hoc fieri volumus in crastino Inuencionis sancte crucis[.] Actum et datum anno Domini M^o ccc^o lxxiiij^o Vpsalie ·xj^a· die mensis octobris nostris sub sigillis

På baksidan: Littera super xxj oris terre in Hæslaby parrochie Biria

M ij (Uppsala domkyrkas lådsignum), och härunder

h (överstruket).

Sigill: nr 1, endast remsan med spår av ofärgat vax kvarsitter; nr 2 av ofärgat vax (tillbakaseende ulv i sköld): + S' Magni Benedict^b; nr 3 av grönt vax (sparre i sköld under hjälm prydd med hjälm-täcke i flikar jämte fänikor och med blomstängel på var sida, allt inom fyrfass): S' Arvidi Gosstafson^c.

^aBokstaven b ändrad från w (?) ms. ^bSic, för väntat Benedicti (så sigill av annan stamp vidhängt brev 1374 4/7 = RPB 1081). ^cDen första bokstaven s liknar ett spegelvänt Z, en inom epigrafiken ej ovanlig typ; jfr L. O. Lagerqvist, Svenska mynt under vikingatid och medeltid (1970), s. 40 och 163 f.

1373 oktober 14.

Avignon.

Påven (Gregorius XI:s) mandat av ovan angivet datum för Geraldus, abbot i klostret Marmoutier vid Tours (Geraldo, abbatii monasterii Maiorismonasterii prope Turonum), att till riddaren Birger (Ulfsson) och dennes syster, välboren kvinna Katarina (Ulfsdotter) såsom gåva utanordna en större penningssumma, har med dateringen 1355 14/10 införts i DS VI, häfte 5, ed. E. Nygren (1946), som nr 5511.

Till grund för trycket DS 5511 har legat en serie ursprungligen lösa koncept på papper utan påvenamn, Reg. Vat. 244 E, fol. 76; en av utgivaren icke observerad avskrift i en av Vatikanarkivets pergamentsvolym, Reg. Vat. 269, fol. 89, visar emellertid, att dokumentet ej är att hänföra till påven Innocentius VI utan till Gregorius XI. Den påvliga gåvan kommer därmed in i ett välkänt och naturligt sammanhang: förberedelserna för Birgers och Katarinas hemresa till Sverige med moderns, Birgitta Birgersdotters, stoft och förberedelserna för dennas kanonisationsprocess; jfr brev 1373 13/11 (DS X 269) och 1373 15/12 (DS X 275) samt 1373 14/12 (DS X 274).

S. Engström i Historisk Tidskrift 1964, s. 291 (efter påpekande av J. Liedgren); S. Ekwall, Vår äldsta Birgittavita (1965), s. 113 f. Exkurs 1, samt s. 67 not 1 och s. 68 (jfr rec. av J. Liedgren i Personhistorisk Tidskrift 1965, tr. 1967, s. 84).

X 262.

1373 oktober 15.

[Arvid Eriksson] bortbyter till [skälig man] Jöns [Abjörnsson] sina [fäderne]gods i Vä (i Reftele socken), nämligen halva Ågården jämte [Grogården], och erhåller i stället Jöns' gods i [Hjälmaryd] (i Ljungby socken) förutom den [gård], som dennes broder Felle köpt av [Knut Bänesson].

Bland sigillanterna är kyrkoherden Johannes i Kulltorp.

Orig. på perg., svårt skadat av råttfrat i övre delen (ursprungliga mått: 20,6 × 9,2, uppveck 0,9 cm; 14 rader) Sv. Riksark. (= RPB 1067). — Av brevets övre del (rad 1—9) är nu förlorat vänstra marginalen (2 cm), den första niondelen av texten (omkr. 2 cm) och det mesta av den fjärde till sjunde niondelen av texten; därefter saknas, med undantag för en smal remsa (omkr. 0,5 cm) med några få bokstäver, resten av högra kanten inkl. marginalen (den senare 1 cm).

Tryckt (med utförliga kommentarer): J. Öberg, Två urkunder ur Lars Sparres kopiebok B 15, Riksarkivet (MRA 1962—1966, tr. 1968), s. 118.

Fotografisk avbildning: Öberg, o. a. a., s. 117.

Tack vare Jöns Abjörnssons motbrev (nedan: M) av samma dag (avskr. B 15, fol. 161 r, Sv. Riksark.; DS X 263) ang. sitt jordaskifte med Arvid Eriksson kan en relativt god uppfattning om det väsentliga innehållet i föreliggande, fragmentariskt bevarade urkund, huvudbrevet (nedan: H), erhållas. Även om M i jämförelse med H företer vissa förkortningar av texten liksom även vissa smärre variationer i formuleringar och ordföljd (se härom DS X 263), har i båda urkunderna för de juridiskt relevanta partierna väsentligen samma grundformulär använts. Sigillanterna äro också desamma, med undantag för respektive brevutfärdare. I texten uppträder i ett fall samma fel (*quod* i stället för *quod si*; se nedan not q), i ett annat fall samma *constructio ad sensum* (se nedan not v) såväl i H som i M, något som tyder på att ett för de båda urkunderna i stora delar gemensamt koncept förelagat; företeelserna i fråga torde sålunda gå tillbaka på *dictator*. Ett fel i H som *diuidisse* för *dimisisse* (se nedan not h) måste vara begånget av skrivaren vid renskrivningen av konceptet.

För de i texten nedan gjorda suppleringsarna av olika sannolikhetsgrad har följande system använts: [ ] kring bokstäver/ord i rak stil = säkra suppleringsarna, [ ] kring bokstäver/ord i kursiv stil = suppleringsarna efter det till stora delar likalydande motbrevet DS X 263, ( ) kring bokstäver/ord i kursiv stil = ungefärliga suppleringsarna, som avses ge den troliga innebörden i nu förlorade textpartier; se Öberg, o. a. a., s. 116, DS X häfte 1 (1970) s. VIII och s. 45 (DS X 58). — I regesten ovan betecknar parentes kring ord på vanligt sätt förklarande tillägg av utgivaren, medan klammer där begagnats för suppleringsarna efter motbrevet.

Jfr Arvid Erikssons överlåtelsebrev på Hjälmaryd 1376 31/10 (B 15, fol. 58 v, Sv. Riksark.). — Detta brev, som utställts till Arvid Bengtssons förmån för att denne löst brevutfärdaren ur fångenskap, tillåter en förmodan, att det är samme Arvid Eriksson, som av samma anledning utfärdat pantebrev 1371 19/8 (DS X 81), och att namnet på brev-